

Историска граѓа

I

ДОКУМЕНТИ ИЗ АРХИВЕ ЦРНОГОРСКИХ ГУВЕРНАДУРА

(4)

Овом приликом објављујем 25 докумената из архиве негдашњих црногорских гувернадура Радоњића. Доста их је без датума и некима сам могао одредити само приближан датум. У овој групи објављујем неколико датираних и недатираних докумената из посебно откупљених 14 докумената од Сава Ј. Радоњића, потомка старих црногорских гувернадура, од кога је главну збирку од 227 докумената откупио, као што сам то раније навео, Историски институт на Цетињу.

Датирана Вукасовићева писма раније сам објавио (**Историски записи** IV, 89—105; уп. и III, 87—88), а сада објављујем његова недатирана писма, која су, углавном, из средине 1788 године, јер је Вукасовић био у Црној Гори од априла до краја августа 1788 године. Свакако је из тих дана и недатирано писмо број 59, које шаље раније нам познати капетан Милоња гувернадуру Радоњићу.

Писмо број 60 јесте један недатирани одломак генеалошких података о гувернадурској кући Радоњића. Овај одломак је слаби превод некога италијанског текста, а заслужује да се и он објави у веzi „дипломе“ гувернадура Јована Радоњића из 1770 године, у којој за гувернадуровог претка кнеза Алексу стоји, да је „пошао у Напуљско Краљевство, гдје се и данас његови потомци зову кнежеви од Црне Горе...“ (**Историски записи** III, 149).

Аустриски канцелар Венцел Кауниц послао је из Беча 19 фебруара 1790 године једно писмо гувернадуру Радоњићу. Писмо је сачувано у оригиналу са својеручним Кауницовим потписом, а исто је на италијанском језику. На трећој и четвртој страни табака налази се српски превод тога писма, док је оригинални италијански текст на првој и другој страни. Мислим да је превод писан руком Вука Радоњића, сина ондашњег гувернадура Јована и посљедњег црногорског гувернадура, па објављујем само преведени текст, у коме је изостављен само датум и потпис са оригиналног италијанског текста.

Од ђенерала Брадија сада објављујем 7 писама (број 62, 63, 64, 66, 67, 68 и 70). Бради је био аустриски војни гувернер Боче Которске, а и раније сам објавио неколико његових писама (**Историски записи** IV, 158 и даље). Уз једно Брадијево писмо приложено је писмо број 65, које шаље ђенералу кнез из Ораховца, села у Босни Которској.

Вујићево писмо под бр. 69 није датирано, али се из ранијих његових писама зна да је дошао у Црну Гору почетком марта 1799 године, па је и ово његово писмо из тих дана. Како је он најприје дошао у манастир Брчеле, па затим у манастир Стањевић, онда је сигурно боље узети 6 но 10 март за датум Вујићевог доласка у Црну Гору (уп. **Историски записи IV**, 159 и 176).

Писмо број 71 нијесам могао ни приближно датирати. Познато ми је једно писмо морачког игумана Никодима од 17 августа 1789 г. (Д-р Владан Ђорђевић: Црна Гора и Аустрија у XVIII веку, Београд 1912, 107—108 и „Исписи из бечких државних архива...”, Београд 1913, 203—204), а једно од 2 фебруара 1794 године ја сам раније објавио (**Историски записи IV**, 107—108). У томе писму тешко се могла прочитати једна ријеч („Милате”), поред које сам метнуо знак питања, но како ми је касније скренута пажња на команско село **Милате**, сигурно је да сам ту ријеч правилно прочитао.

Писма број 72, 73 и 74 су од аустриског заповиједника Боке Љубибратића и привременог („временитог”) интенданта Буровића.

О барону Лоју, који шаље интересантно писмо гувернадуру • Наполеону и политичким приликама у Европи, нијесам могао наћи никакав податак (писмо бр. 75). Писмо није датирано, но мислим да је из средине 1815 године. То закључујем на основи излагања барона Лоја да је Наполеон послѣ пораза пошао у Париз и одрекао се престола у корист свога сина. Мислим да је у овоме писму ријеч о познатној бици код Ватерлоа (18 јуна 1815), послѣ које се (22 јуна) Наполеон одрекао престола у корист свога сина.

Ристо Ј. Драгићевић

**51) Секретар генералног провидура из Котора гувернадуру Радоњићу
30 јула 1787**

Господине Гувернадуре придраги,

Преузвишени Господин Провидур генерал угледну вашеју књигу данас пи(сану) наређује да ви одмах навијестим. Разумио је одлучени ста(нак) од (глава)рах на Чево за састанути се с пашом Пармаковићем и бити (ће му) мило обазнати што се је учинило. Жуди такођер исти Генерал знати (ко)јегод гласе од Подгорице, будући имао ове од Спужа и чуо по вашој књиги бјежање Међикуке пут Скадра. И бити ће му једнако угодни гласи које му успишете од војске турске. Говори ви да ће ваши синови бити добро гледани и како узбуде видјети кнеза Тујковића учиниће му припоруку коју жудите заради Мирчанах. Нема сада што надоставити и чека ваше више гласе. Шиље ви сержа-

ни поздрав и ја међутијем имам наслађење за подписати се с при-
ателством и стимом

Из Котора 30 луђа 1787.

На вашу службу
Иване Винценти Токанини
секретар*)

52) Филип Вукасовић гувернадуру Радоњићу**)

(?) 1788

Мој Јоко,

Ови час примих твоу книгу и разумјех твоје мисли. Ја нијесам противан да п(о)ђете на стоку никшићску, но ја харач за стоку узимат неимам, него ако се с Турцима убијете кад буде бој дат ћу харач, а другајаче не дам, ере не би одговорит мога и дознало би се.

А драго ће ми (би)ти да војска буде хазар (спремна — Р. Д.) и да се што чини, јере другач(и)је нећемо од ћесарар (sic!) милости имат. Ако ли ти пођеш на Никшиће ваља да учинимо један оков (засједу, припрему за одбрану? — Р. Д.) код Љешанске Нахије, да не би Турци ударили кад чују да је војска тамо, а ти чини како знаш, само да се не стои, да нијесмо срамотни. Разреди ти (и) Господин Владика како знадеш, а ја ћу, Божа ти вјера, све што могу и би(х) драговољно сам кренуо да смијем од злих људи, ема ћу одовуд колико мога будем жервати.

То ти могу одговорит и герлећи те јесам

Твој вирни брат Филип

(На полеђини је латиницом написана ова адреса:)

Г-ну Гувернадуру Јоку Радоњићу

на Његуше

53) Филип Вукасовић гувернадуру Радоњићу

(?) 1788

Господине Гувернатуру!

Примили смо ваше писмо, из којег ништа друго извадит не можемо но да ви нас, како и друге Црногорце, за бестије (будале — Р. Д.) держите: да будемо весели, а не знамо зашто; да имате добре гласе, а не знамо које; да горимо прах през (брез, без — Р. Д.) узрока;

*) Докуменат су на неколико мјеста изгризли миши (та сам мјеста допунио) и на истој је оловком и другом руком додата година ("1787"), а све друго писала је иста рука мастилом. Докуменат је транскрибован, јер је писан нефонетским писмом.

**) Писмо је латиницом и нефонетским правописом.

да сте били у Котор, а не знамо што сте обершили (свршили, урадили — Р. Д.). То се све писат море, зато или када што знате пишете, или и неспомињите, а ми смо весели како и до сада.

Новина неимамо и тако да сте здраво.

И ми ваши приатељи
Филип кава(лијер) де Вукасовић*)

(На полеђини је ова адреса:)

A Monsieur
Monsieur Joco de Radunich (sic!)
Gouverner de Mon(te) Negro
a Niegusse

54) Филип Вукасовић гувернадуру Радоњићу
(?) 1788

Мој мили Јоко!

Драго ми је да ћеш сјутра доћи, ере сам преправио добру тојагу да те избијем, а потом како смо заповидали да се изкерца, те наши људи нису отишли тамо тако, богати, чини да сјутра на вечер сваки коњ и чељаде одлази, не би ли се у понедионик они брод терсио.

Ако сто изнова имаш поручи ми али пиши. Ми све чекамо на Савериа (сигурно Саву Пламенца — Р. Д.) и остале книгоноше, али их дочекат не моремо, а боимо се смећње, ере чујемо како је цернац (мисли на митрополита Петра I — Р. Д.) бунтао неколико главарах и верснијех људи, те се боимо зла, но дојди да се видимо и разговоримо.

Како прави слуга и приатељ
Ф. Вукасовић**)

(На полеђини је ова адреса:)

A Monsieur
Monsieur Joco de Radunich (sic!)
Gouverner de Monte Nero
a Niegusse

55) Филип Вукасовић гувернадуру Радоњићу
(?) 1788

Добри мој Гувернадуру да сте здраво!

Примио сам вашу књигу и оне аспри (новце — Р. Д.) по Лазу и Новаку. Мени је веома мучно да ви људи толико додиаду, него будите мирни, ја хоћу вама све харче надомистит, ако Бог да да ти крињо не буде.

*) Писано латиницом и нефонетским правописом.

***) Вукасовић је писмо писао својом руком, латиницом је и нефонетским правописом.

Што се достои поради књиге ми јесмо Генералу писали и молили га да допусти, али ово жито у Будву изкерцат али да Гербљаном допусти да га до Стањевића за плату носили буду. Тако не цијеним да је могао на то иједак бити, ван да му је кои други исто писо, али да не разумије што му францоски пишемо. Ја сам јутрос ономе Симу Црногорцу кои у Котор стои дао 20 цекина да понесе оном човику за бескот капару и дадох му 6 цекина за карту.

У сриједу, ако Бог да, хоћемо изисти на Цетиње и тамо останути посве. Јучер доидоше и опет отидоше онизи људи од којих ја вама писах, а по којем послу то ти писат не могу, но ћу ви на уста казати, а работа није од толике велике ствари.

Ја сам овизијех дана вног (много — Р. Д.) оправдио и уздам се да ћеш бити контент (задовољан — Р. Д.), но ми будите здраво и мирно за весеље вашег правога приатеља

Филипа Вукасовића*)

(На полеђини је ова латиницом писана адреса:)

На отворење Господина Јока Радонића
Гувернатура Црногорскога

у Његуше

57) Филип Вукасовић гувернадуру Радоњићу
(?) 1788

Мили Господине!

Ми смо јучер здраво дошли и будући да глас имамо од два човика која крама (тргују? — Р. Д.) из Цесаровине с бродом, зато морамо овде кои дан задржават се и тако наредите да опет у Цетиње дојдемо ове недиље кои дан хоћете, а ако донеседу људи писмо од Куч(а) и пушака тако молим пошаљите нам да будемо могли приа разконтат колико дат имамо и моремо. И просим авизајте (обавијестите — Р. Д.) сердара Мојаша кои дан састанак одлучили јесте, јере он на Цетињу чека, ма ваља да ми приа допиемо (омашка мјесто добијемо — Р. Д.) распис од Куча, а сјутра ћу вам опет гласе дати.

Сада поздрављајућ јесам

Ваш приатељ Вукасовић**)

Оно 21 цеки(н) што смо проминит у Котор послали није гласа. Пернет поздравља.

(На полеђини је ова адреса:)

На Господина Гувернатура Јока Радунића (sic!)

у Његуше

*) Писмо је својеручно не латиницом, а нефонетским правописом (на пр. "да ћеш" Вукасовић пише: »dachies«).

**) Писмо је латиницом и нефонетским правописом.

58) Филип Вукасовић гувернадуру Радоњићу
Послије августа 1788

Предраги и љубезниви мој господине гувернатуру Јоко,
сердачни приатељу!

Примио сам твоје писмо и разумио сам твоу муку коу имаш со тим народом. Бог ми је свидок да мене доста серце боли ради тебе и свих онизиех кои добро мисле, а Бог нека на правду позове оне кои су криви вашој несрећи и кои су невјерни били. Ја за тебе другог лијека неимам но да доведеш неколико стотина јунака и да идемо амо, ема без људи не оди, ере ти вјероват неће наш Двор, но ће мислит да још не мисле управ Црногорци. Саде не мисли да ће доћи жито одовлен, како знаш да је цесар и тако силу похарчио, пак најкасније невјеру дочекао од вногих и како су му веће други казали, да ние сам отишо до 15 дана били би ударили на ме и на моје људи и тако би био ти и ја изгинути мого, ере је био уговор с пашом те би били дошли Цермничани, Риечка Нахиа и онизи Његуши кои су с Ивом Поповијем разумни били, уза то Чевљани од стране Перка Шалетина,* и тако било би доста зла за добро које им је цесар чинио. Зато, мој Јоко, није другог ремедиа (лијека — Р. Д.) но ходи ти и остали вјерни Црногорци к мени, пак ћемо овден мислити што буде за боље свих. Ја мислим да ће Ивелић отићи одатлен и тако ћеш бити миран.

С тим те герлим и јесам твој вјерни друг

Филип**)

Поздрави Јова Перова, Јока Попова, Станка и све остале добре приатеље и пошљи ми Долциово писмо ће је писо да ме проћераш, јере он вели да си свему ти крив и да сам ја по напути твојој све зло протива Црногорцима чинио. Ако ми оно писмо његово не пошљеш теби ће бити штета. Ако што мислиш чинит чини док је на бријеме; шиљи љуђих бит ће за тебе и њих боље, барем ће ћесар знат твоје вјера, тво ли невјера.

И тако те Бог обеселио. Поздрави Гордану, Стану и твоје синове, а ја јесам опет

Твој вјерни Филип

(На полеђини је, поред отиска Вукасовићевог печата у црвеном воску, ова адреса:)

Gospodinu
Gospodinu Jocu Radonichu
Guvernaduru Crnogorskom
na Niegusse

*) О Перку Шалетину Вукотићу в. Ердељановићеву "Стару Црну Гору". Београд 1926, стр. 636.

**) Довде је текст латиницом, а одавде до краја наставак је ћирилицом.

59) Капетан Антон Милоња гувернадуру Радоњићу
(?) 1788

Illus(trissi)mo Sig(nor) Sig(nor) P(ad)rone Col(endissi)mo

Јутрос примио сам Ваше предраго писмо у којему сам све лијепо разумио што ми пишете. Ја знам и сповидам Богу и људем и вама да до сада позно сан вас за вирна и поштена у свакој ствари која је тицала за вантаж (корист — Р. Д.) нашега Прис(вијетлог)а Цесара и на исти начин господина Филипа. А сада знам и видин и ви ми пишете да оће бити на Цетиње (у) уторник станак и да сваки има до нити карте (писма — Р. Д.) твоје и господина Филипа, а то мене је мило, јербо ја од Церне Горе имам писама више двадесет пута но Црногорци, а Филип има колико два коња могу носит. А то би мене мило (било?) да се могу виђет све и свака, а кад буду све поглидане бити оће правда како буде ко писао. Ми не можемо нити неоће мо писати више но имамо заповид од нашега Цесара, а к Црној Гори пишу сваки како ко оће, ма заисто сада видин сваки знати оће што (је?) кои писо и бити оће наплатен како кои буде заслужио. Ма ако така буде правда Бога ми, говорећи с тобом, немојмо већ зборит за Церну Гору.

А теби нека је препоручено чинити како до сада и не (бој?) се ништа авизај (обавијести — Р. Д.) твоје приатеље, а други и свак нека чини како ко хоће. И с тин остајен вас поздра(вљајући)

Ваш прави и верни приатељ
Антон Милоња

(Постскриптум уз лист поред текста:)

Молин те пиши ми све како је, а ја ако ћу (саде?) онди, а уторник близу те видет ћемо све. А војска твоја дошла је, фала Богу, бра- нити се можеш.

(На полеђини је, поред отиска печата у црвеном воску, ова адреса:)

All Illus(trissi)mo Sig(nor) Sig(nor) P(ad)ron Col(endissimo)
Ill. S-r Giovanni Radonich
Governatore di Montenero

Niegusse

60) Подаци за генеалогичку кућу Радоњића
Спомена

Препис ис талијанске

Жели се имати атестат (увјерење, потврда — Р. Д.) аутентик, како от фамилиа госпоцка изабрана по роду Радонића речени Царнија Гори од толико родов подложници у Брендиж (Бриндизи у Италији — Р. Д.) град од провинције Леча (италијанска провинција Лесе — Р. Д.) у царство Напулитанско, кои бје извађена из архи-

виа од фамилије Радонића ово писмо и кои су по родству од времена старинскога били свеђер (увијек — Р. Д.) губернатори и власници царногорски и ођена се поменују сва та имена велегласна од поште-нија која иду тој господи.

Чини се знати от порода Радонића речени Царногорци у стара либра и писма илити катастики (сигурно **катастри** — Р. Д.) истога града не находи се и не находе се друга писма него ова како ниже толмачи.

Од Ђеролима Монтенегра илити ријећи Ца(р)ногорца, кои је жи-вио испод принципих пасанијех, пород кои живијаше от свога име-нија, рађе (**роди се** — Р. Д.) Лионардо.

Од истога Лионарда, властелина и господичића од истога града Бриндежа, рађе Ђеролимо.

Од истога Ђиеролима, властелина и мјестанина од истога града, рађе Лунардо.

Од истога Лунарда, властелина и млестанина од млеста (sic!), кои живи од феода госпоцки и од млеста Леца, јесу рођени Ђиерола-мо и Карло.

По смарти Лионарда прије реченога, Барионаћи (sic!) реченога, кои би намјестник, његов син парвородни Ђиеролим и по његовој са-марти чини се сада од крал(ја) од Напуле намлестника другога брата Карла намјесто парвога феудитарија.

**61) Гроф Кауниц гувернадуру Јовану Радоњићу
19 фебруара 1790**

Пресвијетли Господине,

Г(осподи)н Станислав Радонић, небуд (нећак, братанић — Р. Д.) В(аше)га П(ресвијетло)га Господства, обретајушчијсја здјес в Вијену (у Бечу — Р. Д.), он мене објавил благодаренија поњати черногорска-го народа во разсужденије на новија вспоможени праха и олова, что вам били дати по повеленију Имп(е)раторскому, так как равно уста-новленије у которому јест тој народ дља дјејствовати и во грјаду-шчују компанију (рат, борбу — Р. Д.) с их силоју противу обштаго неприатеља, во надјејаније что будет вам продолжена годсподарствена-ја протекција так во времја војни как равно на случај когда закључит-сја мир с Отоманском Портоју.

Хотја ја и одал јему Г(осподи)ну Станиславу Радонићу знат го-сударственују милост, так равно милостивују Јего Имп(ераторскаго) В(еличест)ва склоност здјелати черногорскому народу вспоможеније куда циркоштанце (прилике, околности — Р. Д.) допускајут и во грја-душтеје времја пособнују помошт противу Турок. Ја јеште не должен пропускат прјамно увјерит В(аше) П(ресвијетл)о Г(оспо)д(ст)во во дјеј-ство сего мојего писма, да би Ви изволили здјелат извјестије тому на-роду такије им благополучније императорскије намјерени(ја).

Сије увјереније доволно будет без сумјенија за успокоит тој народ, кои немогут имјет сумјеније о того сколько приходјат обштено

В(аше)му П(ресвијетлому) Г(осподст)ву на имја Јего Величества чрез поведеније (по прошенију) мојего Министерства, по которому самоје Јего Величество привикнут јест познавати в вњешних дјел, как равно уже сљедовало с писмом котороје ја писал В(аше)му П(ресвијетлому) Г(оспод)д(ст)ву новембрја прошлаго года.

Во удоволствије котороје ја отвједају здјелати и сије и тепер по мнјенију Јего Величества равно имјеју етују собствено приложит что во приговор о мирје с Отоманском Портоју одно нарочноје размишленіје имјет будет об народу черногорском во дјејство что будет тој народ закључен без изјатија во проштеније вообште о всем бившем дјејствију во времја сеј војни, с чего желају етому храброму народу всјакоје благополучије и рстајус с совершеним разсужденијем.

62) Ђенерал Бради гувернадуру Радоњићу
13 маја 1798

Г(оспо)д(и)ну Јоану Радонићу Гувернадуру од

Церне Горе

Примио сам вашу књигу (ј)учер писану, с којом ми обзнате како ви је досла друга моја.

Када ћете се ви бити терсили од работах вашега народа моћете доћи на ове стране с некијема главарима од Његуша за извершити њеке ствари које держим по моје гледање и које веома служу рад свачије(га) мира.

Толико буди на ваше знаније, нити имам ви друго рећи.

Котор, 13 маја 1798.

Бради
генерал заповиједник*)

63) Ђенерал Бради гувернадуру и народним главарима
8 јула 1798

Пресвијетлому Гувернадуру и достојнијема главарима и старјелинама од Црне Горе.

Од кнеза ораховчкога била ми је приказана једна суплика (молба — Р. Д.), с којом ми прикажује стете и силе сто ин се чину томе комуну (општини — Р. Д.) од Черногорачах од Чуче (Цуца — Р. Д.) и зла која ин се пријету не само ниховој пошобности (имању — Р. Д.), него јост истијема ниховијема зивотама.

Ово неприштојно подношеније и ваздасње стете сто се чину Пастровићима са свом вјером уфаћеном међу тијем народом и подлозничима Јего Величанства утемелива ми да се не може имати вјере погодбама учињенима и доисто чиниће ми да одлучим не само пустити у слободу подлознике да брану нихове животе и пошобности, него јост дати нима сву руку за устећи смионс(т) онога кои би смио задијевати их и чинит ин стетах и сувише ако будет силован влада-

*) Текст је паралелно на италијанском и српском језику. Испод италијанског текста својеручно се потписао ђенерал Бради.

ћу се у они други начин, да ћу чинити да се каје кои гођ би сто смио супрот подлознике (противу поданика — Р. Д.) мојега краља колико правога и милостивога, толико могућега и јакога за чинити се частити и за бранити своје народе.

Прије пак него дођем на ово мислим обрнути ме вашему достојанству и приложјући ви једно испишаније преписано од суплике (препис једне молбе — Р. Д.) сто ми је била приказана искати од ваше правиче и власти не само враћење имања поробитијема и слободност животах реченијех Оравчанијех и свијех осталијех подлозниках Јего Величанства, него јост пристојно одговарање супроћ онијех кои су вјеру превргли за приказат ми чистоћу нашега ћућења и вјерност обећањах сто сте ми толико пута чинили од ваше цијене и части за мојега краља.

Чекам бержите одговоре с услишанијем моијех питањах и зудим свакому свако добро.

Котор, 8 луђа 1798.

Бради
ђенерал заповијед.*)

64) Ђенерал Бради гувернадуру Радоњићу
29 јула 1798

Пресвијетлому Г(оспо)д(и)ну Ивану Радонићу
гувернадуру од Црне Горе.

Одговарам делонго (одмах — Р. Д.) на вашу књигу (писмо — Р. Д.) сто ми је досла ово јутро.

Исте гласове које ми ви да(је)те на знаније поради издајника паше од Видина и за крећење турске војске пут тога народа досле су ми на знаније од многијех странах. Иако нијесам сигур боим се много да што може бити.

Од краљева двора немамо ниједни глас да се ниједна потенција (снага, војска — Р. Д.) креће, али се справља за рат, али да може мутити они мир сто се сада узива.

Да би биле у муничион (јавне магацине — Р. Д.) стице, које ми ви истете за грађење ваше куће настојао би погодит ви, али находећи се без њих имам ви рећи да су ви арђаво информали (да су вас рђаво обавијестили — Р. Д.).

Остајем утолико зудећи ви свако добро

Котор, 29 луђа 1798.

Бради
ђенерал запов.**)

(На полеђини је адреса на италијанском и ова на српском језику:)

Пресвијетлому Г-дну Ивану Радонићу
Гувернадуру од

Црне Горе

*) Италијански и српски текст су упоредо писани, а својеручни потпис ђенерала Брадија је само на италијанском тексту.

**) Текст је паралелно италијански и српски. Даске је гувернадур тражио за попразку своје куће, коју је сам запалио 1785 године приликом напада Махмуд-паше на Црну Гору.

**65) Ораовачки кнез ђенералу Брадију
8 јула 1798**

(Прилог уз претходно писмо Брадијево гувернадуру)

Вишња градомска (грађанска — Р. Д.) и војнска ђенералска заповијед од Арбаније Ђесарске по чесару краљевску апостолску власт.

Синови Морача Драгова Црногорчи од Чуче (Цуца — Р. Д.) покрали су Андрии Саванови (sic!) Ракашиновићу и Гаврилу Петрову из Оравча два брава. Речени украли су јост кнезу Ђетку Ђетковићу и Нику Илину и Саву Перову двије каже (козе? — Р. Д.). Сваки дан пријету да ће јост коју другу силу и пограбу учинити, које (од које — Р. Д.) немогу се никако бранити нако с орузијема, али наше оружије дипендивају одвисне заповиједи, којој ми јесмо подлозни (тј. оружје не смију употребити без одобрења надлежне власти — Р. Д.).

Пријету јост да ће дат 20 чекина (цекина, дуката — Р. Д.) оному ко би убио једнога од добре куће из Оравча и обећају дарове оному кои ће их водити потајно сместрити (?) ову работу, за којих свијех ствари просимо от те висне ђенералске заповиједи да ни научите и заповиједате како се имамо владати.

Котор, 8 луђа 1798.

Кнез Петар Ђетковић из Оравча пита наука и заповијед верх пријеђења и лупестине од Чучах Црногорачах.

**66) Ђенерал Бради гувернадуру Радоњићу
Август (?) 1798**

Пресвијетлому Г(оспод(и)ну Ивану Радонићу
Гувернадуру од Црне Горе.

У обслужењу од импења (обавезе — Р. Д.) сто сте се ви узели са мном да ћете данас чинити доћи једнога рођака Јова Лазова за останути за таоца у ови град докле се врати из Стањевића подлозника (поданик, становник — Р. Д.) од Картоле (село у Боки Которској — Р. Д.) Ива Лакићевића, којему сам ја наредио да пође у Стањевића за приказати се пред судом Господина Владике поради нихову деференцу за жену. Он је дошо у град (тј. у Котор — Р. Д.) за примити публику књигу, а потлен поћи у реченога бискупа, али више речени рођак није се видио. Авизавам ви у толико овога манкања на оно сто се бјесе углавило, да ви чините нека сјутра свакако дође пред мојом заповиједом, на други начин ја нећу моћи силовати подлозника својега Величанства да се стави на кои ризик да га издаје његов супротивник, кои не зна други закон до његово силовито ћућење силности и освете.

Бради
Ђенерал заповијед(ник)*)

*) Текст је упоредо на италијанском и српском језику. Испод италијанског текста својеручно се потписао Венерал Бради.

(На полеђини је, поред отиска печата у црвеном воску, ова адреса:)

Generale Comando dell' Albania Austriaca
All' Ill-mo Governatore di

Montenero

Пресвијетлому Гув(е)рнадуру од

Црне Горе

67) **Бенерал Бради гувернадуру Радоњићу**
12 августа 1798

Пресвијетлому Г(оспо)д(и)ну Ивану Радонићу
Гувернадуру од

Црне Горе.

Данас ми је овамо досла ваша књига (од) 29 луђа по серски.

Одмак сам наредио кнезу Тујковићу и кнезу од Ораховац да дођу у петак у Котор за нагодити њихове работе и јесам становит да их оћете ви по толико видијети расуђене без друге потеже подлозниках Јего Величанства у начин кои оће разлог и правица за чинит ми тако виђети правицу вашијех мишах (намјера, намисли — Р. Д.).

Данас ми се приказао судит из Картоле Иво Лакићевић, кои се вратио из Стањевића с књигом Г-дна Владике на одговор мојему листу сто сам (му) за то писао, с којом њ(е)гово пресвијетло и препостено(?) вади се за осудити ову ову (sic!) работу. Будући ви ми говорите да у петак будући он у Котор (ваљда изостављено **биће** — Р. Д.), ви ћете настојати свршити и ову работу. Ја сам му он(да издао) мандат, заповиједа(јући му да) има у петак доћи у Котор за видијети сто ћете ви наћи боље да се учини, а по тему ходећи у неђељу на моју заповијед рендит ми конат оста буду оправили (поднијеће ми рачун, извјештај? — Р. Д.) за примити друге моје наредбе. Ви, дакле, погодите сто најбоље можете ову досадну работу и ње нагођења даћете ми знати, да се умијем владати, чрез вашијех вазде драгијех књигах.

Поради ствари од Грбља молим ви се да не слусате оне коизи оћу у те вас ставити, јер будући ствари те ствари (sic!) дипендивају (зависе, припадају — Р. Д.) од овога владања (управе, команде — Р. Д.) није потребе да се меће ниједан извански човјек.

Јесам доста разуман и праведан за одмакнути свако кушање и за довести лијепо работе које мене тичу.

Немам ви друго рећи нако подписати се са свом стимом и ције-
ном.

У Нови, 12 августа 1798.

Бради
ђенерал запов.*)

· (На полеђини је адреса на италијанском и ова на српском језику:)

Пресвијетлому Г-дну Ивану Радонићу

Гувернадуру од

Црне Горе

68) Ђенерал Бради гувернадуру и главарима црногорским
30 септембра 1798

Пресвијетломе Г(оспо)д(и)ну Гув(е)рнадуру и главарима и старјешина-
ма од Црне Горе.

Будући нијесам ни (ј)ост имао чисти одговор на моју књигу (од)
23 августа прочаснога, понукујем ви за најезадњи пут да имате добро
размислити на оно сто у њу писе се за обзнати ми без друге сумње ва-
ше мисли.

Ако ће ће (sic!) се извршити тврди мир кои ја истем да се чини
и кои ми је био од свијех обећан за добро толико народах ћесарске
државе, толико тизијех горостаниках, ви имате чинити да прије дана
светога Димитра, каде доспијева вјера уфаћена на Троицу (код Кото-
ра — Р. Д.) буду смирени и доспивене све деференце које су сада.
Инако ви казем чисто да ћу бит силован наредити, да пазар и поми-
јесање народах с Црногорцах буде забрањено у сваки крај ове око-
лине.

Ја ви друго не говорим, само чекам (?) бржити и чисти одговор
на оно сто ви писем с првом и с овом мојом књигом да се могу вла-
дати.

Котор, 30 септембра 1798.

Бради
ђенерал запов.**)

(На полеђини адреса на италијанском и српском језику:)

Generale Comando dell' Albania Austriaca All' Ill-mo Sig(nor)
Governatore e Spettab(ili) Capi e Verhiardi di Montenegro

Пресвијетломе Г-дну Гув(е)рнадуру и пристојнијема главарима
и старјешинама од

Црне Горе

*) Текст је писан упоредо на италијанском и српском језику. Испод италијанског текста својеручни је потпис Брадијев.

**) Упоредо је италијански и српски текст.

**69) Димитрије Вујић гувернадуру Радоњићу
6 (?) марта 1799**

Љубезни побратиме Јоко,
друже мој сердечни.

Особливоју милостију после мога великога труда дошао сам из Цариграда у Церничку Нахаију (sic!) у Манастир Берчели. Драги побратиме, писао сам владики данас и не знам гди ће вам бити по воли да се састанемо. Ја тебе чекам како примиш моје писмо да поспешиш и да дођеш чим скорије с моим синовцем или овде или ако хоћеш на Цетиње, али да ми о(д)ма даш одговор по истому човеку да знам. Не могу ти описати колико желим да се састанемо. Мислим да ћемо бити доволни и један и други, а уфам да ће народ бити и више довољан. Устмено хоћу ти више моћи рећи. За саде целујем те из души и мога синовца Вуку и јесам до смрти твој верни друг и побратим

Дмитриј

(На полеђини је отисак Вујићевог печата у црвеном воску и ова адреса:)

Јего Високо благородију Господину Губернатору
Црногорскому и Берђанскому
Јоану Радоњићу

в Његуше

**70) Генерал Бради гувернадуру Радоњићу
15 августа 1799**

Пресвијетлому Г(оспо)д(и)ну Јовану Радоњићу
Гув(е)рнадуру од Црне Горе.

Досла ми је овђен ваша књига (од) 12 садјештаго (текућег — Р. Д.). Мило ми је чути новине од здравља сто се ужива у Црну Гору. Ја сам све писао високоме приштолју от санитад у Млетке, од којег има приђе извисити.

Ако сам одијелио народ црногорски од мијесања с људима ове околине за уклонити зле пригоде, од којех разложито има се се (sic!) бојати у бремена тако теска, нијесам нигда мислио затиснути истога пука. Зато познајући да је од потребе да се службе од млинах одредио сам да два от тијех у мјешто речено Лијесковци буду за три дни на сетиману (седмицу — Р. Д.) запачани за ти узрок. Зато ви можете дати на знање ове моје милосне уредбе вашијема подлозницима и ако не би доста било три дни на сетеману кои су се одредили, кад бисте ми дали на знање бићу наређено на други начин засједочити вазда више вама и свакоме Црногорцу, да каде позлузу се (покоравају се — Р. Д.) публике заповиједи и живе се у кротост, ја сам справан чинити им свако друштво како сам вазда чинио им виђет и познат до сада. Али ви имате авизати (обавијестити — Р. Д.) ваше главаре, да имају бити послусане страже и да нема се чинити никаква самоволност

али безпштина, јер тадар ако ћу промијенити владање моје биће они криви, а не ја.

У Нови, 15 агушта 1799.

Бради
ђенерал заповиједник*)

(На полеђини је италијанска и ова српска адреса:)

Пресвијетломе Г-дну Јовану Радоњићу
Гувернадуру од

Црне Горе.

71) Морачки игуман гувернадуру Радоњићу
(Крај XVIII вијека?)

Високоблагородному и високочувеному Господину Јоку Радоњићу Губернатору црногорскому нам љубазни господин здравствујте са васеми своими Богопочатеним (?) домом и чеди вашими, амин.

Понеже (пошто, јербо — Р. Д.) како до вашој заповиједи имамо (омашка мјесто имао — Р. Д.) се рат с Турцима са сваке стране и скупи се неколико Ровчана, Морачана једна стотина људи и десет Требјешана у петак пред светога Ахрангела те удрише на турске куће у Колашину, не на махалу (дио вароши — Р. Д.) но преко ри(је)ке Таре што би могле ис касабе (вароши — Р. Д.) двије пушке бацити. Поуздаше се да не може град воду (тј. ријеку Тару — Р. Д.) прећи, те удрише на куће турске те посјекоше тевабију (пратњу, присталице — Р. Д.) Мекића, именом Шабана Арватовића и поћераше плијен. Ту (можда омашка мјесто то — Р. Д.) се зове Плана, има пушака турскије шесет што се зову Бурђевићи, Бацовићи, Усовићи, Мартиновићи, Отовићи. И пријеђе стотина коњика (коњаника — Р. Д.) из града: коњи бијесни, а Турци чили усједоше уз једну планину те нам посјекоше два Доњоморачанина и главе им отнесоше и једнога Ровчанина и једнога Требјешанина и ранише четири Ровчанина и три Морачанина. Ровчане ће је гођ боли (?), те нам један Ровчанин умрије гредом (при ходу, на путу — Р. Д.) код Манастира и Морачаним умрије најбољи, те нам би мртвије шест и рањеније пет; никакав остати не може. И Турака погибе пет и рањеније пет, ама они нете полипсати, но нашом несрећом наши неће остати никакав но истроваше Турци зрна, а ми тровати не умијемо. Можете ли знати, Господине, чиме се трује олово да нам кажете и оно она три-четири коња пр(а)ха што нам посла Господин Владика: људи много, а бојеве чести, Богме неста! Хоће ли дати опет, тако ми Бога ако га не даде јошт немају се чиме бранити, но ће нас живе под оружјем ватати, те ће нас сјећи, но нам пиши, Господине, оћемо ли имат над за прах и олово и за остале

*) Текст је упоредо на италијанском и српском језику.

какве гласове кои су од истине. И Божи смо и ваши, немојте се оглушити за Бога и за ваше, здравље.

Никодим

У Морачи нојембра 26 дан.

(На полеђини је ова адреса:)

Високоблагородному Господину Јоку Радонићу
губернатору (sic!) црногорскому д(а) варучит се у Његуше
са частију скоро скоро (sic!)

72) Пуковник Љубибратић гувернадуру и народним главарима
14 јула 1814

(Благородним Г-дам губернатору, сердаром и прочим главаром
од Церне Горе.

Биће на знање Вашему Господству, да је занаго устанула кужна болест не само у Босну, него и у ближњу Ерцеговину, како смо имали ми истинита јављенија, која нам не пуштају двоумит верху ове ствари. За сохранил се од овога великога зла одлучили смо да се сасвијем сдвоимо од турскијех мјестах и прихватили смо њеке мјере од опасности и потегнули смо један кордун стражах на границе за запријечит које драго мјешателство. Узрок од општега здравија интересајући свакога једнако, потребито је да и ви поспјешите с вашијем средствима и с вашијем настојањем ради обштега сохрањенија и зато вас нудим да се одвоите умах од свијех турскијех мјестах без имати никаквога мјешателства ни животима, ни терговином.

Возљубићете у рок од четири дни (зашто се простире до велике нужде) да нам назначите какве сте мјере ви прихватили, јер када би се познале ваљатне и приличне за једно право одвојење напредоваће мјешателство и пазар међу овом Провинциом и Црногорцима као и досад, а у другојачи случај ми ћемо бит принуждени да се одвоимо и од вашег мјеста за сачуват, с помоштију Божијеју, чисту ову Провинцију и поддане.

Будите увјерени од мојега високопочитанија

У Котор ијулија 14-го

1814-го года

Михаил Љубибратић

колунел и заповиједник од Провинције

Conte Ljubibratić
colonell e comandante*)

(На полеђини је, поред отиска печата у црвеном воску, ова адреса:)

От колунела заповиједника од Боке Которске
Благородним Г(оспо)дам Губернатору, Сердаром и прочим главаром
од Церне Горе

на Његуше

---

*) Текст је само на српском језику и ћирилицом. Потпис латиницом лисао, је својеручно Љубибратић.

73) **Гроф Буровић гувернадуру Радоњићу**
10. октобра 1814

Число 1335.

Г-дну кавалеру Радонићу губернатору од Црне Горе
на Његуше.

Ваша книга од 5 текуштега није дошла овој Интенденци него у дан од 7, неколико сатих послије подна.

Како с истом дохођаше објављено да би се за суботу собрали главари од Његушах, возискујући да би присуствовали и они од Кавча, ви добро видите да се не могу исти обзнанит ради краткога времена, јер дан од 8 текуштега бијаше они кои се забиљежио за састанак.

Имајте, дакле, возљубљеније обзнанит те главаре да се састану на мјесто забиљежено у понедјељник на 17 текуштега, а биће утолико обзнањени и главари од Кавча да онамо пођу.

Од ваше правичности чекају се сверхе најприличније правосудију.

Није домишљателно да у разложењу од ствари нема преимуществоват добри порјадок и мир.

У Котор на 10 октобрја 1814.

Интендент временити
Граф Буровић*)

74) **Гроф Буровић гувернадуру Радоњићу**
11 јуна 1815

Число 1740.

Ваше Високоблагородије,

Њекому Луки Почанићу из села Кавча доходи пријеђено од неколико Његушах, а особито од сина Марка Драгова.

Ваше благоразумије види колико је неугодно да напредује свеђер ове особливе ненависти међу граничницима.

Ове власти чину своја усилованија за сохрањават добру уредност и добро согласије међу Црногорцима и Приморцима и јест за надат се, да од ваше стране учинићете ви све што буде възможно за запријечит сваку смутњу, а најпаче у послу заинађеному, ради којјега возискује се од вашега благовољенија да бисте привели на воздер-

*) Текст је у једноме ступцу на италијанском, а у другоме на српском језику. Испод текста на италијанском језику својеручни је потпис Буровићев, док је на српскоме тексту преводилац написао и име Буровићего.

жност мирну исте Његуше и сина Марка Драгова за узрок да нимало нема бит покарено добро согласије погранично.

Имам возљубљеније бити с високопочитанијем

У Котор 11 ијунија 1815-го года.

В(ашега) В(исоко) Б(лагородија)
покорњејши слуга
Јоан граф Буровић
Burović*)

(При дну прве стране:)

Јего високоблагородију Г-дну кавалеру Вуколају Радонићу,
губернатору црногорскому
на Његуше

(На полеђини је ова адреса:)

Од К. К. Интенденце од Боке Которске
Јего Високоблагородију Г-дну кавалеру императорскога росијскога
ордена Свјатија Ани и губернатору црногорскому Вуколају Радонићу

Официјално
№ 1740

на Његуше

75) Барон Лој гувернадуру Радоњићу
Јула 1815 (?)

Благородни Г(о)с(по)д(и)не,

Ево ви шиљем новине од батаље (вијести о боју — Р. Д.) која се штрефила супроћ Францужа и то сами Инглези и Прајзи (Пруси — Р. Д.), како ћете и видијети у булетину од батаље (билтену о боју — Р. Д.) која је окурила (била, десила се — Р. Д.) на 21 ијунија по римски.

Знади(ј)ући да ће ви пуно мило бити да су се алиати (савезници — Р. Д.) добро понијели према неприатеља от цијеле Европе тако ви шиљем булетин у штампу (штампани билтен, вијести — Р. Д.) да ви буде лакше разумјети, толико ви колико и остала господа црногорска, а навлаштито Господин Митрополит, кои ће желити знати зашто ово се дотиче за вјечни мир от цијелога свијета.

Ја имам уфање да ће и ова убрзо доспјети како и она од Напула и тако неће се веће мислити на онога проклетога чека (мисли на Наполеона — Р. Д.), којег ваља доспјети (свршити, савладати? — Р. Д.) ако буду кћели алијети починути и уздржати мир за неколико годишта, како одавна обећаше.

У исти час када ви писак исту моју (мисли књигу, писмо — Р. Д.) приспије газета (новина, лист — Р. Д.) из Млетака, која кажује да су Францужи пропали будићи (омашка мјесто будући — Р. Д.) на главу

*) Текст је само на српском језику и ћирилицом. Буровић се само својеручно потписао латиницом.

от исте војне сам Наполеон, кои изгуби от 150 иљада војске што биаше ш њим 76 иљада, то јест 40 иљада приђионијера (заробљеника — Р. Д.), а 56 (нечитко је и могло би бити и 36 — Р. Д.) иљада мртвије и рањеније, 300 печа (комада — Р. Д.) лубарада (топова — Р. Д.) и сва кола от кампа (ратна кола — Р. Д.), толико от војне колико од Бонапартиније.

Оно мало што оштаде од баталије (борбе — Р. Д.) побјеже стермоглав, а Наполеон остави војну и побјеже у Париш, а потом толико официри колико солдати от трупе францушке бјежаху у војне от алиата (у савезничку војску, тј. у одреде Наполеонових противника — Р. Д.).

По тому догођају видјећете и ви да ће убрзо и ови бој с Франц(и)ом о(в)ђе доспјети како приђе рекох они от Напула. Бонапарте, дакле, како дође у Парис тако рече пред свијем народом: Ево ја доспјех (?) и оставлам круну мојему сину, кои ће се називати Наполеон други. И тако посла три депутата алиатима просећи мир, али ја мислим да њему неће бити друго ништа вјеровато, нако гледаће сваки да га прије доспиу за поставити вјечни мир у Европи.

Ако будем штоћоћ (омашка мјесто **штоћоћ** — Р. Д.) знао нећу суманкати да ви не прикажем, а у толико остајем са свом стимом

Ваш приател
кавалер реда милитарскога
барон де Лој
Barone de Loy Colonelle*)

---

*) Цео текст је писала друга рука, а само потпис латиницом је руком барона Лоја.